

Săptămîna Internațională A Muzicii Noi

Ediția a III-a, București, 23-30 Mai, 1993

Cuvînt de deschidere

Un festival de muzică nouă trebuie să afirme

DACĂ AR FI să facem produsul tuturor vectorilor stilistici ce străbat muzica nouă, ar rezulta - probabil - două direcții esențiale irefutabile: una cu privirea aruncată înaintea, porimenoare, sporitoare; alta cu ochii înapoi, circumspectă, retracilă chiar. Una care drenează, cealaltă care colmatează. Pe de o parte ofensiva permanentă - avangarda; pe de altă parte statornica eschivă - ariergarda. Sînt două atitudini stilistice ireconciliabile, ricoșabile: ziua și noaptea traiectul muzicii culte de astăzi (și probabil din totdeauna). Două stări de spirit care pot, iată, coabita: observată în întregul ei, suprafața muzicii contemporane relevă deopotrivă, zone diurne și zone nocturne. Două direcții stilistice pe care le-am putea asemui și cu două fluvii opuse ca sens, ce captează pe parcurs numeroși afluenți, dar care (culmea!) izvorăsc din același loc, din porunca unui unic zeu axiologic. Despre prima direcție, Webern afirma că "utilizează un material complex în mod progresiv, treaptă cu treaptă. (...) Căci ne aflăm în fața unei mereu progresive luări în posesie a ceea ce este dat de la natură." Referindu-se la cea de a doua direcție, Steinhardt constata că "trecutul e în realitate nu un program sau o călăuză, ci un impuls, ci o experiență aglomerată care impune cercetarea și lucrul înaintea fiecărui nou gînd, fiecărei noi simțiri moderne". Numai în acest fel creatorul își poate îmbeșuga talentul, dezgropîndu-și comoara, oferînd-o.

Un festival de muzică nouă trebuie să infirme

Au apărut tot mai multe indicoare obligatorii pe traseul agresivității în muzică. Cromatizarea, di-sonantizarea (cu alte cuvinte, telurizarea) progresivă a muzicii au asediat, agresînd continuu urechea melomanului, destupîndu-i - e-adevărat - canale ascunse, augmentîndu-i receptoarele, însă în același timp, instaurînd o anume ademptionsă a tenebrosului, neliniștii și catastroficului. ("Abia după Beethoven, spune Emil Cioran, muzica a început să se adreseze oamenilor: înainte nu se întreținea decît cu Dumnezeu. Bach și marii italieni n-au cunoscut deloc acea lunecare spre omenesc, acel fals titanism care, de la Surd încoace, alterează arta cea mai pură.") Există o agresivitate a materialului sonor asupra compozitorului (cazul Beethoven, Wagner ori Stravinski); dar există și o agresivitate a compozitorului asupra materialului (la Schönberg și Xenakis, de exemplu). Pe de o parte viziunile infernale, demonice, paroxistice ale compozitorului; pe de alta tiparele spartane, dieta habotnică la care e supus materialul sonor. Asaltul tenebrelor, insinuarea neliniștilor, pînda catastroficului impun adoptarea unor măsuri de protecție. Agresivitatea în muzică tinde să fie demascată și incriminată. Lumea muzicii are azi, mai mult ca oricînd, nevoie de liniște, lumină și celest. Iar ea trebuie să-și vindică această necesitate în mod homeopatic, prin sine însăși (în plan estetic, adică) și, într-un timp mai îndepărtat, prin grefe meta- sau trans-artistice.

Un festival de muzică nouă trebuie să confirme

Opera muzicală (omnia sau fragmentară) este supusă unor mecanisme de înălțare sau cădere, de slăvire ori adumbrire. Există la nivelul sensibilității noastre o nepotolită foame de istorie, așa după cum se manifestă, cu aceeași intensitate, o foame de prezent. Dacă prima operează recuperării, reconsiderării, emergențe sau dimpotrivă clasării, obnubilării, degringolade valorice în baza unor funcții paralegitime, foamea de prezent dictează ierarhii pentru (și într-) o instanță de natură preponderent conjuncturală. Conjunctura poate fi însă apropiată sau îndepărtată de creator. Cei care și-o apropie sînt - firește - idoli, abonații top-urilor. Ceilalți (mulți dintre ei printr-o anume pasivitate asumată în fața succesului) riscă omiterea de la festivalul comun al protagoniștilor și spectatorilor. Dar nu și al istoriei, care - iată - poate deveni imprezvizibilă prin vărsarea în actualitate a unor opere uitate și colbuirea unor alte opere, pînă mai ieri glorificate. Ceea ce rămîne și nu se poate re-evalua și transfera este destinația intrinsecă a muzicii. Aici caracterul este pregnant dihotomic: există muzici pasive, inerte și muzici active, formative. În fața celor dintîi ființa noastră stă în poziție de repaos, avînd deplină independență; muzica nu-l poate anexa pe cel ce o ascultă; ea constituie, în cel mai bun caz, ambientul în care acesta se manifestă. Contactul cu cel de- al doilea tip de muzică ne marchează acțiunile, însăși existența, avînd capacitatea de a o modela și chiar determina; în fața ei trebuie să stăm cu smerenie, cu toți porii ființei

deschiși. Astfel, muzica ne va locui și o vom locui. Într-un fel, interferența cu ea se aseamănă cu un exorcism, indicându-ne calea spre o posibilă redempție.

A afirma, a infirma, a confirma: trei verbe susceptibile de a fi conjugate în această a treia ediție a "Săptămânii internaționale a muzicii noi" de la București.

*
* * *

Cuvînt de închidere

Oare nu ne rămîne decît să spunem un Amin pustiitor?

CÎND, în urmă cu trei ani, maestrul Ștefan Niculescu concepea și declanșa mecanismele primului festival de muzică nouă din România, eram aproape cu toții convinși că sîntem în fața unui perpetuum mobile, care va funcționa inerțial în baza unor impulsuri colective, capabile să-l ocrotească de intemperii și vicisitudini. Iar dacă prima ediție a fost în numele Tatălui, a doua în numele Fiului și a treia în numele Sfintei Muzici, nu ne-ar rămîne decît să spunem un Amin smerit și inert, totodată pustiitor pentru viața noastră muzicală. Căci dincolo de straturile de multe ori epidemice reprezentate de manifestările solidare stagiunilor de concerte, reuniunile unui festival ca acela de la București mărturisesc în chip esențial istoriei muzicii despre vectorii care o străbat în prezent și felul în care ea se scrie.

S-a încheiat o săptămînă lungă cît... opt

... zile: zile incandescente pentru organizatori; zile de post ori de sărbătoare pentru spectatori. Ele au răsărit grație unor oameni și instituții care au venit în întîmpinarea intențiilor noastre: Ministerul Culturii, Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor, Inspectoratul pentru Cultură al Municipiului București, Radioteleviziunea Română, Academia de Muzică, Filarmonica "George Enescu", Goethe Institut, Slovensky Hudobny Fond, Ambasada SUA la București, Jasemusiiiki din Helsinki, Fundația Gulbenkian, Sudesteuropa - Gesellschaft/München Hochschule für Music, Fundația Japonia, Hotelul Student Parc, și nu în ultimul rînd Societatea Alpha Sound și ziarul "Libertatea", fără sprijinul cărora înflînirea reprezentanților secțiunilor naționale ale Societății Internaționale de Muzică Contemporană nu ar fi putut avea loc.

Acestor instituții ar fi fost poate normal să li se alăture și altele. Însă chiar unele dintre cele menționate au afirmat tendințe contradictorii, manifestate prin forțe centripete dar și forțe centrifuge, care au dezechilibrat uneori rectitudinea unui traiect normal. Cît timp nu vom înțelege că "Săptămîna internațională a muzicii noi" este un festival al tuturor muzicienilor noștri, fie ei compozitori, instrumentiști, dirijori, muzicologi, critici muzicali, că atitudinile individualiste, restrictive ori constrictive îi reduc magnitudinea, că ambițiile personale sau orgoliile îndelung dospite amplifică incertitudinile și eliberează compromisurile, vom resimți în perspectiva imediată simptomele atrofierii, ale adumbririi progresive ori, și mai grav, ale inoportunității. Sînt simptome consecutive instalării unor viruși inoculați cu dibăcie de cei ce nu doresc existența acestui festival. Or, poate de cei cărora festivalul le este indiferent. Și numărul acestora a fost în actuala ediție mult mai mare decît cel pe care imaginația noastră l-a putut adăposti.

Puțin a mai rămas din entuziasmul și altruismul primei ediții! Puțini mai sînt cei care mai înțeleg că "Săptămîna internațională a muzicii noi" este un festival pe care muzica românească ar fi trebuit să-l aibă încă de acum trei decenii, că îl face doar de trei ani, și că poate încă nu-l merită îndeajuns. Incontestabil, el este condiția *sine qua non* a universalizării muzicii românești. Iar dacă actualitatea lui ca formă este perfectibilă, virtualitatea lui ca fond este capitală pentru cei ce vor veni după noi; pentru că un festival înseamnă și o investiție pe termen lung. Or, aici nu au ce căuta profitorii, cei grăbiți întru înăvuișire și cei specializați în lovituri abile.

Nu este, credem, momentul unor statistici sau analize. Ediția care s-a sfîrșit a fost cea mai consistentă în ordinea numărului de interpreți și compozitori invitați. Și a mai fost o ediție populată cu tot felul de creații și interpretări care mai de care mai nerăbdătoare în conturarea ori menținerea unei identități, și mai ales în evitarea similitudinilor. Ca în monadele lui Leibniz, de pildă, care sînt incomparabile, unice. De ce n-ar fi și creațiile muzicale niște monade, fiecare constituindu-se în epura nepereche a Muzicii în general? Lumi muzicale comprimate, introvertite, ce locuiesc cosmosul sonor în speranța că vor fi descoperite și cucerite. Apoi transformate, poate, în grădini în care compozitori și interpreți, critici și impresari să fie cum sînt arborii: fiecare cu fotosinteza lui, cu fructele lui... Căci arborii între ei nu se sfîdesc și nu se pizmuesc niciodată...

Liviu DĂNCEANU